

Ugotavljanje stanja družine med prezimovanjem brez vznemirjanja

Vlado Auguštin

svetovalec JSSČ za tehnologijo čebelarjenja

vlado.augustin@czs.si

Med prezimovanjem čebeljih družin ne smemo vznemirjati. Njihovo stanje pa kljub temu lahko preverimo, ne da bi jim skalili zimski mir. Osnovni pogoji za uspešno prezimovanje čebeljih družin so zdrava in močna družina, dovolj kakovostne hrane, zaščita pred nepotrebni toplotnimi izgubami in čim več miru v čebelnjaku. Čebele preživijo hladne zimske dni tako, da se stisnejo in tvorijo gručo, ki ji pravimo zimska gruča. Na začetku zime je ta gruča v sredini panja v delu satja, iz katerega se je polegla zadnja zalega. Ob straneh je gruča obdana s cvetnim prahom, na vrhu pa z medenim vencem.

Gruča ima običajno obliko nepravilne žoge, zato spominja na podolgovato žogo, kot jo poznamo pri ameriškem nogometu. Takšna okrogla oblika gručice je najučinkovitejša za ohranjanje toplote, saj ima krogla najmanjšo površino glede na maso, vsi deli so enako oddaljeni od sredine, kar pomeni, da so enako podhlajeni ali ogrevani.

Vsak nemir povzroči nepotrebno gibanje čebel znotraj panja, povečano uživanje hrane, ustvarjanje čezmerne vlage in sčasoma vodi k stagniranju čebelje družine. Odziv čebel na motnje iz okolja je zelo različen in je odvisen od moči in trajanja. Pomemben dejavnik je tudi temperatura okolice, saj se pri nizkih temperaturah in manjših vznemirjanjih čebele odzovejo burneje in traja dlje časa. Nenadni udarci v panj, njegov podstavek ali streho povzročijo, da se čebele nenadoma začnejo premikati in zimska gruča izgubi obliko. Čebele nato po nepotrebem tavanju po panju, ki je veliko hladnejši od toplote, ki jo zagotavlja gruča.

Da bi nadomestile izgubljeno toploto, čebele porabljajo več hrane, pri prebavi pa nastane višek vlage. Poleg tega z neprebranimi deli hrane napolnijo blatnik. V tem tavanju po panju se nekatere čebele premaknejo predaleč od gručice, se podhladijo in niso dovolj močne, da bi se vrstile v gručo, zato umrejo. Vznemirjanje čebel preprečujemo s samo postavitvijo čebelnjaka oziroma panja in s tem, da panje odpiramo samo s točno predvidenim razlogom, kot je npr. zimsko zatiranje varoj ali dodajanje hrane, če je družina ostala brez nje.

Razbiranje znakov iz testnega vložka

Da bi pozimi ugotovili stanje v čebelji družini, nam ni treba odpirati panjev, ampak nam je v veliko pomoč opazo-

vanje čebel na bradi panjev, ko so izletni dnevi in stanje na testnem vložku ali podnici z mrežo.

Iz voščenega drobirja, ki nastane z odkrivanjem celic satja z medom, lahko na testnem vložku ali na podnici z mrežo ugotovimo, v katerem delu panja je čebelja družina. Če smo jeseni pustili v čebelji družini dovolj hrane in voščeni drobir najdemo na testnem vložku na prednjem delu panja, lahko takoj ugotovimo, da čebele dobro prezimujejo in imajo dovolj zaloge hrane. Če je drobir proti zadnjemu delu panja, je to znak, da so čebele veliko hrane že porabile in so počasi v iskanju hrane z gručo že dosegle zadnji del panja. V tem primeru moramo posredovati, da jih rešimo pred stradanjem. Prav tako moramo posredovati, če na testnem vložku najdemo veliko sipkega drobnega drobirja, ki je lahko znak tihega ropa. Na podlagi drobirja lahko natančno ugotovimo, koliko ulic zaseda čebelja družina. Ne pozabimo pregledati drobirja tudi glede prisotnosti varoj.

Če na testnem vložku najdemo večje kose satja, koščke suhe trave in iztrebke miši in rovk, smo lahko prepričani, da se je v panju naselila rovk ali miš. Če lahko vstopijo v panj, miši pogosto gnezdiijo v panju, včasih gnezdiijo drugje in v panj vstopajo samo zato, da se posladkajo z medom.

Razbiranje znakov iz prisluškovanja s cevko

Prav tako nas na obisk rovk in miši opozarjajo koščki satja na panjski bradi, še posebej če tudi pred panjem opazimo razgrizeno satje in mrtve čebele z odgriznjenimi glavami. Če opazimo na panjski bradi veliko odmrlih čebel, takoj posumimo na najslabše. V tem primeru panja ni treba odpirati. Pomagamo si z gumijasto cevko, ki jo potisnemo skozi žrelo panja, ali ob steno panja prislonimo uho in s čebelar-skim dletom na rahlo potrkamo po panju.

Zimski mir

- Če je vse v redu, se čebele oglasijo z glasnim šumenjem, ki traja kratek čas in nenadoma obmolkne.
- Če slišimo brenčanje oziroma posamezne otožne glasove, je to znamenje, da nekaj ni v redu z matico ali da je odmrta – družina je brezmatična, zato čebele žalujejo.
- Šum, podoben šelestenju listja, je znamenje, da čebelar primanjkuje hrane ali da trpijo zaradi kristaliziranega medu oz. sladkorja, ki ga pozno jeseni zaradi velikih količin niso mogle predelati.
- Če je iz panjev slišati glasen šum, to pomeni, da v panju nekaj narobe (brezmatičnost, varoje ...). V teh primerih varoj čebele iščejo smrt zunaj panja. Posledica tega je, da bodo propadli panji prazni, brez mrtvic, in to ob obilici

hrane v satju. Če se nam to zgodi, je to prvi kazalec, da smo prejšnje leto čebele prepozno tretirali proti varojam.

- Če iz panja ni slišati niti najmanjšega šuma, je to znamenje, da je čebelja družina umrla. Panj obvezno takoj zapremo oziroma pri nakladnih panjih odstranimo s stojišča in skušamo ugotoviti vzrok odmrta. Če lahko izključimo lastno tehnološko napako, ob sumu bolezni pokličemo veterinarja.

Hiter pregled družin, in to samo sumljivih, bomo opravili, ko se bo temperatura povzpela na več kot 12 °C. Po dobri stari čebelarski praksi moramo biti čebelarji pri nizkih temperaturah previdni, da ne prehladimo čebelje zalege. Če bomo podhladili gnezdo, bomo v razvoju izgubili približno dva tedna, ki nam ju do prve paše ne bo uspelo nadomestiti. ◆

Kako pozimi zaščititi čebele pred škodljivci

Simon Golob

svetovalec JSSČ za tehnologijo čebelarjenja

simon.golob@czs.si

Čebele v zimskem času potrebujejo predvsem mir. Vsako vznemirjenje, tresljaj, hrup jih namreč v zimski gruči vznemiri, posledica tega so dvig temperature, povečana poraba hrane in bolj obremenjena prebava čebel. Če se čebelarji še lahko vzdržimo dela v čebelnjaku in posledično ne vznemirjamo čebel, pa to težko rečemo za nekatere živali, ki v čebelnjakih in panjih vidijo prostor za prezimovanje, v čebelnjih družinah, satju in zalogi medu v njem pa vir hrane. V zimskem mesecih moramo zato čebele, čebelnjak ter opremo v njem ustrezno zaščititi.

Miši, podgane, polhi ter rovke, se v čebelnjakih pojavljajo celo leto, najpogosteje pa pozimi (Medvedi so poglavje zase, zato jih v tem članku ne obravnavamo. O varovanju čebelnjakov pred medvedi si lahko preberete v članku Tomaža Berceta v Slovenskem čebelarju št. 3, marec 2019, na str. 70). Ker se hranijo s satjem in ker z iztrebki onesnažijo orodje in površine, jim moramo onemogočiti dostop v čebelnjak. Če se v njem vseeno pojavijo, pa za zmanjševanje njihovega števila uporabimo različne pasti in vabe. V jesensko-zimskem času predvsem miši in rovke silijo tudi v panje, kjer se hranijo s čebelami in zalogami hrane v satju, v nekaterih primerih pa si lahko v panju naredijo tudi gnezdo. S svojo prisotnostjo vznemirjajo čebele, kar zmanjšuje njihove možnosti za uspešno prezimitev, poleg tega pa z iztrebki onesnažijo sate, ki so potem s higienskega in zdravstvenega

vidika neprimerni za nadaljnjo uporabo. V panj večinoma pridejo skozi žrelo, tako da jim dostop preprečimo z namestitvijo zapornice ali mreže na žrelu panja.

Pogosto čebele vznemirjajo tudi različne ptice. Številne manjše lahko s trkanjem po bradi panja zvabijo posamezne čebele iz zimske gruče. Hrup vznemirja čebele, številne izmed njih, ki zapustijo gnezdo, pa lahko zaradi nizkih temperatur otrpnejo na podnici ali pa na žrelu postanejo hrana ptic. V čebelnjih družinah vidijo vir hrane tudi žolne in detli, ki običajno izbirajo nekoliko slabše ohranjene lesene panje ali panje, izdelane iz umetnih materialov (t. i. »stirodur« in »stiropor«), v katere lahko s svojim močnim kljunom razmeroma hitro naredijo luknjo. V takšnem primeru ima družina slabše možnosti za preživetje, poškodovan pa je tudi panj. Delno učinkovita rešitev za ptice so različna strašila (trakovi, obešeni CD-ji, silhuete, ki ponazarjajo ptice roparice ali druge plenilce prej omenjenih ptic), ki jih postavimo v okolico čebelnjaka in učinkujejo toliko časa, dokler se ptice nanje ne navadijo. Učinkovita rešitev pa sta postavitev in razpetje mrež pred čebelnjakom in okrog prosto stoječih panjev, ki pticam fizično preprečujejo dostop in tako čebele obvarujejo pred njimi. ◆

Slika zapornice, mreže za žrela ...

Foto: Simon Golob